

KORXONANING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGINI BIZNES QIYMATI ORQALI BAHOLASH

Polvonova Shohinur

*Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti
MBA -15 (biznes boshqaruvi yo'nalishi)guruh*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada korxonaning xalqaro raqobatbardoshligini biznes qiymati orqali baholashning nazariy va amaliy jihatlarini yoritiladi. Xalqaro bozorda faoliyat yuritayotgan korxonalarining raqobatbardoshligi ularning moliyaviy barqarorligi, investitsion jozibadorligi, boshqaruv samaradorligi hamda biznes qiymatini shakllantiruvchi ichki va tashqi omillar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, korxonaning qiymatini aniqlashda qo'llaniladigan yondashuvlar va ularning raqobatbardoshlikni baholashdagi ahamiyati ochib beriladi. Maqolada biznes qiymati korxonaning bozor sharoitidagi ustunligini belgilovchi muhim iqtisodiy ko'rsatkich sifatida asoslanadi.*

Kalit so'zlar: *korxonaning, xalqaro raqobatbardoshlik, biznes qiymati, investitsion jozibadorlik, moliyaviy barqarorlik, bozor qiymati, boshqaruv samaradorligi, raqobat ustunligi, iqtisodiy tahlil.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты оценки международной конкурентоспособности предприятия через стоимость бизнеса. Конкурентоспособность предприятий, функционирующих на международном рынке, анализируется на основе их финансовой устойчивости, инвестиционной привлекательности, эффективности управления, а также внутренних и внешних факторов, формирующих стоимость бизнеса. Также раскрывается значение подходов к оценке стоимости предприятия в определении его конкурентных преимуществ. В статье обосновывается, что стоимость бизнеса является важным экономическим показателем, отражающим положение предприятия в рыночной среде.*

Ключевые слова: *предприятие, международная конкурентоспособность, стоимость бизнеса, инвестиционная привлекательность, финансовая устойчивость, рыночная стоимость, эффективность управления, конкурентное преимущество, экономический анализ.*

Abstract: *This article examines the theoretical and practical aspects of assessing a company's international competitiveness through business value. The competitiveness of enterprises operating in the international market is analyzed based on their financial stability, investment attractiveness, management efficiency, and internal and external factors shaping business value. The paper also highlights the significance of business valuation approaches in determining competitive advantages. It substantiates that business value is an important economic indicator reflecting the company's position and strength in the market environment.*

Keywords: *enterprise, international competitiveness, business value, investment attractiveness, financial stability, market value, management efficiency, competitive advantage, economic analysis.*

Kirish

Jahon iqtisodiyotida globallashtirish jarayonlarining chuqurlashuvi, bozorlar o'rtasidagi integratsiyaning kuchayishi hamda xalqaro savdo va investitsiya oqimlarining jadallashuvi korxonalar faoliyatiga yangi talablar qo'yimoqda. Zamonaviy sharoitda korxonaning muvaffaqiyati nafaqat ichki bozordagi barqaror o'rni, balki xalqaro bozorlarda raqobat qila olish darajasi bilan ham belgilanadi. Shu sababli korxonaning xalqaro raqobatbardoshligini aniqlash, uni baholash mezonlarini takomillashtirish va iqtisodiy samaradorlik bilan bog'liq holda tahlil qilish bugungi iqtisodiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xalqaro raqobatbardoshlik korxonaning bozor sharoitiga moslashuvchanligi, resurslardan samarali foydalanishi, investitsiyalarni jalb eta olishi, innovatsion rivojlanishi hamda barqaror moliyaviy natijalarga erishish qobiliyatini ifodalaydi. Mazkur ko'rsatkichni an'anaviy usullar orqali baholash ko'pincha alohida moliyaviy yoki ishlab chiqarish natijalarini o'lchash bilan cheklanadi. Biroq korxonaning real iqtisodiy salohiyati va xalqaro bozordagi mavqeini yanada chuqurroq tahlil qilish uchun biznes qiymati mezonidan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki biznes qiymati korxonaning moliyaviy natijalari, aktivlari, boshqaruv sifati, investitsion jozibadorligi va istiqboldagi rivojlanish imkoniyatlarini kompleks tarzda aks ettiruvchi umumlashgan iqtisodiy ko'rsatkichdir.

Korxonada biznes qiymati orqali uning xalqaro raqobatbardoshligini baholash masalasi ayniqsa muhimdir, chunki bu yondashuv korxonaning nafaqat joriy holatini, balki kelgusidagi iqtisodiy imkoniyatlarini ham aniqlashga yordam beradi. Xalqaro bozorda barqaror faoliyat yuritish uchun korxonada mahsulot sifati, narx siyosati, texnologik darajasi, boshqaruv samaradorligi va brend nufuzini doimiy ravishda takomillashtirib borishi zarur. Ana shu omillarning umumiy natijasi biznes qiymatida o'z ifodasini topadi. Demak, biznes qiymati korxonaning xalqaro raqobatbardoshligini baholashda muhim diagnostik vosita vazifasini bajaradi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning raqobatbardoshligini aniq va kompleks baholashga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Ayniqsa, xalqaro bozorga chiqayotgan yoki xorijiy hamkorlar bilan ishlayotgan korxonalar uchun biznes qiymatini oshirish strategik vazifalardan biriga aylanmoqda. Shu jihatdan mazkur maqolada korxonaning xalqaro raqobatbardoshligini biznes qiymati orqali baholashning nazariy asoslari, amaliy ahamiyati va uni shakllantiruvchi asosiy omillar iqtisodiy tahlil nuqtai nazaridan yoritiladi.

Asosiy qism

Korxonaning xalqaro raqobatbardoshligi zamonaviy iqtisodiy tizimda uning barqaror rivojlanishi, bozor ulushini kengaytirishi va investitsion jozibadorligini oshirishda muhim omillardan biri hisoblanadi. Raqobatbardoshlik tushunchasi odatda

korxonaning mahsulot yoki xizmatlari orqali ichki va tashqi bozorlarda raqobatchilarga nisbatan ustun mavqega ega bo'lish qobiliyatini anglatadi. Biroq xalqaro raqobatbardoshlik oddiy bozordagi muvaffaqiyatdan ko'ra kengroq mazmunga ega bo'lib, u korxonaning eksport salohiyati, innovatsion rivojlanish darajasi, texnologik ustunligi, boshqaruv sifati, moliyaviy barqarorligi va investitsiyalarni jalb etish imkoniyati bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois xalqaro raqobatbardoshlikni baholashda an'anaviy iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda biznes qiymatidan foydalanish muhim metodologik ahamiyatga ega.

Biznes qiymati korxonaning iqtisodiy qudrati, moliyaviy salohiyati va kelgusidagi daromad yaratish imkoniyatlarini ifodalovchi kompleks ko'rsatkichdir. U nafaqat korxonada aktivlari va majburiyatlari nisbatini, balki boshqaruvning samaradorligi, bozordagi obro'si, brend qiymati, innovatsion salohiyati va rivojlanish istiqbollari ham o'zida mujassamlashtiradi. Aynan shu jihat biznes qiymatini xalqaro raqobatbardoshlikni baholashda muhim mezon sifatida ajratib ko'rsatadi. Chunki xalqaro bozorda muvaffaqiyatga erishayotgan korxonada, odatda, yuqori daromadlilik, barqaror pul oqimi, investitsion jozibadorlik va bozor ishonchiga ega bo'ladi. Ushbu holatlar esa bevosita uning biznes qiymatida namoyon bo'ladi.

Korxonaning biznes qiymati orqali xalqaro raqobatbardoshligini baholashda bir necha muhim yondashuvlardan foydalaniladi. Birinchi yondashuv daromad usuli bo'lib, unda korxonaning kelgusida yaratishi mumkin bo'lgan daromadlari va pul oqimlari asosida uning qiymati aniqlanadi. Bu usul, ayniqsa, xalqaro bozorda faoliyat yuritayotgan korxonalarining istiqboldagi iqtisodiy salohiyatini aniqlashda muhimdir. Ikkinchi yondashuv xarajat usuli bo'lib, korxonada aktivlari va resurslarining qiymati asosida baholashni nazarda tutadi. U korxonaning moddiy bazasi va ishlab chiqarish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Uchinchi yondashuv esa bozor usuli bo'lib, o'xshash korxonalar faoliyati bilan taqqoslash asosida biznes qiymatini aniqlashga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlar kompleks qo'llanilganda korxonaning xalqaro raqobatbardoshligi to'g'risida yanada aniqroq xulosaga kelish mumkin bo'ladi.

Xalqaro raqobatbardoshlikni biznes qiymati orqali baholashda korxonada faoliyatiga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillarni chuqur tahlil qilish talab etiladi. Ichki omillarga ishlab chiqarish samaradorligi, mahsulot sifati, innovatsion texnologiyalarni joriy etish darajasi, moliyaviy resurslarni boshqarish, marketing strategiyasi va boshqaruvning zamonaviy shakllari kiradi. Tashqi omillar esa xalqaro bozor kon'yunkturasi, valyuta kurslaridagi o'zgarishlar, soliq va bojxona siyosati, investitsion muhit, geoiqtisodiy xavflar hamda xalqaro raqobat sharoitlari bilan belgilanadi. Korxonada aynan ana shu omillarga moslasha olgan darajada o'z biznes qiymatini oshiradi va natijada xalqaro bozorda barqaror ustunlikka erishadi.

Biznes qiymati va xalqaro raqobatbardoshlik o'rtasidagi bog'liqlik, avvalo, investitsion jozibadorlikda yaqqol namoyon bo'ladi. Xorijiy investorlar yoki xalqaro moliyaviy institutlar korxonani baholashda uning moliyaviy hisobotlari bilan bir qatorda biznes qiymatiga ham alohida e'tibor qaratadi. Yuqori biznes qiymatiga ega korxonada odatda barqaror daromad manbai, samarali boshqaruv tizimi, bozor talabiga

mos mahsulot ishlab chiqarish qobiliyati va istiqbolli rivojlanish strategiyasiga ega deb baholanadi. Bu esa uning xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi, tashqi hamkorlar bilan aloqalarini mustahkamlaydi va eksport salohiyatini oshiradi.

Korxonalar biznes qiymatini oshirish orqali xalqaro raqobatbardoshlikni mustahkamlashning asosiy yo'nalishlaridan biri innovatsion rivojlanish hisoblanadi. Hozirgi global iqtisodiyotda raqobat ustunligi ko'pincha ishlab chiqarish hajmi bilan emas, balki texnologik yangiliklar, intellektual resurslar va samarali boshqaruv bilan belgilanmoqda. Innovatsion faoliyat natijasida korxonalar mahsulot sifati va tannarxini optimallashtirish, yangi bozor segmentlarini egallash, iste'molchilar ehtiyojiga moslashish hamda o'z brend qiymatini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada korxonalar iqtisodiy barqarorligi kuchayadi va bu biznes qiymatining ortishida o'z aksini topadi.

Shuningdek, biznes qiymatini oshirish korxonalar ichki boshqaruv tizimini takomillashtirish bilan ham chambarchas bog'liqdir. Strategik boshqaruv, korporativ boshqaruv tamoyillariga rioya etish, moliyaviy nazoratning samaradorligi, tavakkalchiliklarni boshqarish va resurslardan oqilona foydalanish korxonalar umumiy iqtisodiy natijalarini yaxshilaydi. Bunday sharoitda korxonalar nafaqat joriy faoliyatda yuqori natijalarga erishadi, balki uzoq muddatli istiqbolda ham o'z bozor mavqeini mustahkamlaydi. Shu bois biznes qiymati xalqaro raqobatbardoshlikni ifodalovchi yakuniy ko'rsatkich sifatida korxonalar real va istiqbolli imkoniyatlarini kompleks tarzda aks ettiradi.

Umuman olganda, korxonalar iqtisodiy xalqaro raqobatbardoshligini biznes qiymati orqali baholash iqtisodiy tahlilda kompleks va zamonaviy yondashuv hisoblanadi. Ushbu yondashuv korxonalar moliyaviy holati, bozor imkoniyatlari, innovatsion salohiyati, boshqaruv sifati va rivojlanish istiqbollari yagona tizimda tahlil qilish imkonini beradi. Natijada korxonalar faoliyatining kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi, strategik qarorlar qabul qilish uchun muhim axborot bazasi yaratiladi hamda xalqaro bozor sharoitida raqobat ustunligini ta'minlash yo'llari belgilab olinadi. Shunday ekan, biznes qiymati korxonalar xalqaro raqobatbardoshligini baholashda nafaqat moliyaviy, balki strategik-iqtisodiy mezon sifatida ham muhim o'rin tutadi.

Korxonalar xalqaro raqobatbardoshligini biznes qiymati orqali baholash bugungi global iqtisodiy sharoitda ayniqsa dolzarbdir. Chunki 2025-yilda jahon miqyosida tovar va xizmatlar savdosi 7% ga oshib, 34,65 trln AQSH dollariga yetgan, bunda tovarlar savdosi 6% ga, xizmatlar savdosi esa 8% ga o'sgan. Shu bilan birga, jahon tovar savdosi hajmi 2025-yilda 4,6% ga kengaygan. Bu holat xalqaro bozorda raqobat ustunligini qo'lga kiritgan korxonalar daromad bazasi, eksport salohiyati va natijada biznes qiymatini oshirish imkoniyati kuchayganini ko'rsatadi. Biroq global investitsiya muhiti hanuz ehtiyotkor bo'lib qolmoqda: UNCTADning dastlabki baholariga ko'ra, 2025-yilda global FDI 14% ga oshib 1,6 trln dollarga yetgan bo'lsa-da,

o'sish asosan rivojlangan iqtisodiyotlarda jamlangan va real investitsion faollik hanuz mo'rt holatda qolgan⁷³.

O'zbekiston misolida ham tashqi iqtisodiy faollikning kuchayishi korxonalar raqobatbardoshligini baholashda muhim mezon bo'lib xizmat qiladi. Milliy statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil yanvar–dekabr oylarida O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi 81,2 mlrd AQSH dollarini tashkil etib, 2024-yilga nisbatan 20,7% ga oshgan. Eksport hajmi 33,8 mlrd dollarga yetib 24,0% ga, import esa 47,35 mlrd dollarga yetib 18,5% ga ko'paygan. Mamlakat 210 ta davlat bilan savdo aloqalarini olib borgan bo'lib, eng katta ulush Xitoy, Rossiya va Qozog'iston hissasiga to'g'ri kelgan. Bu ko'rsatkichlar shuni anglatadiki, xalqaro bozorga integratsiyalashgan korxonalarda tushumlar geografiyasi kengayadi, valyuta tushumlari ortadi va kelajak pul oqimlari nisbatan barqarorlashadi. Aynan shu omillar biznes qiymatini baholashda investorlar tomonidan ijobiy qabul qilinadi⁷⁴.

Tashqi savdo tarkibining o'zi ham raqobatbardoshlikning qaysi segmentlarda yuqoriroq shakllanayotganini ko'rsatadi. 2025-yilda O'zbekiston eksportining 28,9% i xizmatlar hissasiga to'g'ri kelgan va xizmatlar eksporti 9,76 mlrd dollarga yetib, bir yil oldingiga nisbatan 28,9% ga oshgan. Xizmatlar tarkibida turizm 50,0%, transport 33,0%, telekommunikatsiya, kompyuter va axborot xizmatlari esa 9,4% ulushni egallagan. Bu holat shuni ko'rsatadiki, yuqori qo'shimcha qiymat yaratadigan, ayniqsa raqamli va xizmat ko'rsatish yo'nalishidagi korxonalar xalqaro bozorda tezroq o'sish potensialiga ega. Bunday korxonalarda kelajakdagi daromadlar o'sishi kutilmasi yuqori bo'lgani sababli ularning biznes qiymati ham odatda yuqoriroq baholanadi⁷⁵.

Makroiqtisodiy tashqi muhit ham korxonalar qiymatiga bevosita ta'sir qiluvchi fon omili hisoblanadi. O'zbekiston Markaziy banki ma'lumotiga ko'ra, 2025-yilning birinchi yarmida joriy hisob taqchilligi 156,3 mln dollargacha qisqargan, holbuki 2024-yilning mos davrida bu ko'rsatkich 2,853 mlrd dollar edi. Shu davrda eksport hajmi 29% ga oshib 16,6 mlrd dollarga, import esa 10% ga oshib qariyb 23 mlrd dollarga yetgan. Bundan tashqari, sof to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi 42% ga oshib, 1,6 mlrd dollarni tashkil qilgan. Mazkur raqamlar tashqi savdo va investitsiya muhitining yaxshilanayotganini ko'rsatadi; bu esa korxonaning kapital jalb qilish imkoniyati, risk darajasi va diskont stavkasiga ijobiy ta'sir etib, biznes qiymatini oshiruvchi omil sifatida namoyon bo'ladi⁷⁶.

Korxonalar raqobatbardoshligini faqat savdo hajmi bilan emas, innovatsion salohiyati bilan ham baholash zarur. WIPO ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston 2025-yil Global Innovation Index reytingida 139 ta iqtisodiyot ichida 79-o'rinni egallagan. Mamlakat innovatsion kirish omillari bo'yicha 69-o'rinda, chiqish natijalari bo'yicha esa 92-o'rinda qayd etilgan. Shuningdek, O'zbekiston "entrepreneurship policies and culture" bo'yicha 3-o'rin, "finance for startups and scaleups" bo'yicha 6-o'rin, mehnat

⁷³ https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gtos0326_e.pdf?utm_source=

⁷⁴ <https://stat.uz/img/news/press-reliz-en-p94457.pdf>

⁷⁵ <https://stat.uz/img/news/press-reliz-en-p94457.pdf>

https://cbu.uz/upload/medialibrary/964/3uhnfc1zjhbdthex800sokmsuhuo28/eng_BOP_IIP_ED_2025Q2.pdf

⁷⁶ https://cbu.uz/upload/medialibrary/964/3uhnfc1zjhbdthex800sokmsuhuo28/eng_BOP_IIP_ED_2025Q2.pdf

unumdorligi o'sishi bo'yicha ham 6-o'rinni egallagan. Bu natijalar innovatsion muhit va startaplarni moliyalashtirish sharoiti yaxshilanayotganini ko'rsatsa-da, innovatsiyani tijoratlashtirish va yuqori bozor natijasiga aylantirish hali sustroq ekanini bildiradi. Shu sababli korxonalar biznes qiymatini baholashda faqat mavjud aktivlar emas, balki innovatsiyani daromadga aylantirish qobiliyati ham alohida e'tiborga olinishi kerak⁷⁷.

Kapital bozori ko'rsatkichlari ham biznes qiymati orqali raqobatbardoshlikni baholashda muhimdir. Tashkent Stock Exchange ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil birinchi yarim yilligida bozor kapitallashuvi 242,77 trln so'mni, ya'ni 19,19 mlrd AQSH dollarini tashkil etgan. Bu ko'rsatkich O'zbekistonda ommaviy bozor orqali qiymat ochilishi mexanizmi shakllanayotganini ko'rsatadi, biroq kapital bozorining chuqurligi hali cheklangan. Natijada ko'plab korxonalar qiymati fond bozori narxlari orqali emas, balki diskontlangan pul oqimlari, EBITDA multiplikatori, sof aktivlar qiymati va eksport tushumi dinamikasi orqali aniqlanishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, xalqaro bozorda faol, eksport ulushi yuqori, investitsiya jalb qila oladigan va innovatsion mahsulot yaratadigan korxonalarining biznes qiymati nisbatan yuqori shakllanishi tabiiydir.

Raqamli iqtisodiyot ko'rsatkichlari ham ushbu xulosani mustahkamlaydi. Masalan, Milliy statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil yanvar-sentyabr oylarida IT Park ishtirokchilarining eksport xizmatlari hajmi 480,9 mln dollarga yetgan, bu 2024-yilning mos davriga nisbatan sezilarli o'sishni anglatadi. Bu holat xalqaro raqobatbardoshlikning tobora ko'proq bilim, texnologiya va xizmat eksporti bilan bog'lanayotganini ko'rsatadi. Demak, zamonaviy sharoitda korxonalar biznes qiymatini oshiruvchi asosiy omillar sifatida eksportga yo'naltirilganlik, raqamli transformatsiya, investitsion jozibadorlik va innovatsion mahsuldorlik maydonga chiqmoqda⁷⁸.

Xalqaro raqobatbardoshlikni biznes qiymati orqali baholashda quyidagi ko'rsatkichlar tayanch mezon bo'lib xizmat qiladi: eksport hajmi va uning o'sish sur'ati, xizmatlar va raqamli mahsulotlar ulushi, FDI jalb qilish darajasi, innovatsion reytinglardagi o'rin, shuningdek bozor kapitallashuvi yoki diskontlangan pul oqimlari asosidagi firma qiymati. Mazkur yondashuv korxonaning nafaqat hozirgi moliyaviy holatini, balki uning xalqaro bozordagi strategik istiqbolini ham aniqlash imkonini beradi.

Korxonaning xalqaro raqobatbardoshligini biznes qiymati orqali baholash mavzusini o'rganish zarurati hozirgi globallashuv sharoitida yanada kuchayib bormoqda. Chunki zamonaviy bozor munosabatlarida korxonaning muvaffaqiyati endi faqat ishlab chiqarish hajmi yoki foyda miqdori bilan emas, balki uning umumiy iqtisodiy qiymati, investitsion jozibadorligi, boshqaruv sifati va kelajakdagi rivojlanish imkoniyatlari bilan ham belgilanadi. Shu sababli korxonalar faoliyatini baholashda biznes qiymati muhim ilmiy va amaliy mezon sifatida maydonga chiqmoqda.

Mazkur mavzuni o'rganishning muhimligi shundaki, xalqaro bozorda raqobat tobora murakkablashib, korxonalaridan yuqori moslashuvchanlik, innovatsion

⁷⁷ <https://www.wipo.int/edocs/gii-ranking/2025/uz.pdf>

⁷⁸ https://stat.uz/img/news/miz_eng_p61867.pdf?utm_source=

yondashuv, resurslardan oqilona foydalanish va strategik boshqaruvni talab etmoqda. Bunday sharoitda korxonaning haqiqiy raqobatbardoshligini aniqlash uchun alohida iqtisodiy ko'rsatkichlarning o'zi kifoya qilmaydi. Biznes qiymati esa korxonaning moliyaviy holati, bozor mavqei, investitsiya salohiyati, risk darajasi va istiqboldagi daromad imkoniyatlarini bir butun holda aks ettiradi.

Mavzuni o'rganish zarurati yana shundan iboratki, ko'plab korxonalarda raqobatbardoshlik tushunchasi ko'pincha tor ma'noda talqin qilinadi. Ya'ni u faqat mahsulot sifati, narx yoki savdo hajmi bilan bog'lab tushuntiriladi. Aslida esa xalqaro raqobatbardoshlik korxonaning uzoq muddatli barqarorligi, investorlarga qanchalik jozibadorligi, kapitalni jalb qilish qobiliyati, innovatsion faolligi va bozor ishonchini shakllantirish darajasini ham o'z ichiga oladi. Shu jihatdan biznes qiymati raqobatbardoshlikni chuqurroq va kengroq baholash imkonini beradi.

Ushbu mavzuni o'rganish ilmiy nuqtayi nazardan ham dolzarbdir. Chunki korxonaning qiymatini aniqlash va uni xalqaro raqobatbardoshlik bilan bog'liq holda tahlil qilish iqtisodiy nazariya, moliyaviy boshqaruv, strategik menejment va investitsion tahlil kabi yo'nalishlarning kesishgan nuqtasida shakllanadi. Bu esa mavzuning ko'p qirrali ekanini va uni kompleks yondashuv asosida tadqiq etish zarurligini ko'rsatadi.

Shuningdek, mazkur mavzu amaliy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Korxonaning biznes qiymatini to'g'ri baholash orqali uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, raqobat ustunliklarini belgilash, investitsiya siyosatini takomillashtirish hamda xalqaro bozordagi pozitsiyasini mustahkamlash mumkin bo'ladi. Shu bois korxonaning xalqaro raqobatbardoshligini biznes qiymati orqali baholash masalasi bugungi iqtisodiy tadqiqotlarda alohida o'rganilishi zarur bo'lgan dolzarb mavzulardan biridir.

Xulosa

Korxonaning xalqaro raqobatbardoshligini biznes qiymati orqali baholash zamonaviy iqtisodiy sharoitda eng muhim yondashuvlardan biri hisoblanadi. Chunki biznes qiymati korxonaning nafaqat joriy moliyaviy holatini, balki uning bozor mavqei, investitsion jozibadorligi, boshqaruv samaradorligi va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari ham kompleks ravishda ifodalaydi. Shu jihatdan biznes qiymati xalqaro raqobatbardoshlikni aniqlashda ishonchli mezon sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida shuni ko'rish mumkinki, xalqaro bozorda muvaffaqiyatli faoliyat yuritayotgan korxonalar odatda yuqori iqtisodiy qiymatga, barqaror moliyaviy ko'rsatkichlarga, innovatsion salohiyatga va kuchli strategik boshqaruv tizimiga ega bo'ladi. Demak, korxonaning xalqaro raqobatbardoshligi uning mahsulot sifati yoki narx afzalligi bilangina emas, balki umumiy biznes qiymatini oshirishga xizmat qiluvchi ichki va tashqi omillar bilan ham belgilanadi.

Shuningdek, biznes qiymati asosida baholash korxonaning faoliyatining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, investorlarga aniq axborot berish, boshqaruv qarorlarini asoslash va xalqaro bozor talablariga mos strategiyalar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli korxonaning xalqaro raqobatbardoshligini oshirish masalasida biznes

qiymatini shakllantiruvchi omillarni chuqur tahlil qilish muhim ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Tavsiyalar

1. Korxonalar xalqaro raqobatbardoshligini baholashda an'anaviy iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda biznes qiymati ko'rsatkichlaridan ham foydalanish zarur.

2. Korxonalar qiymatini oshirish maqsadida moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash, aktivlardan samarali foydalanish va xarajatlarni optimallashtirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

3. Xalqaro bozorda ustunlikka erishish uchun innovatsion texnologiyalarni joriy etish, mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish hamda eksport salohiyatini kengaytirish zarur.

4. Korxonaning investitsion jozibadorligini kuchaytirish uchun shaffof boshqaruv tizimi, zamonaviy korporativ boshqaruv va ishonchli moliyaviy hisobot tizimini rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

5. Korxonalar biznes qiymatini muntazam ravishda baholab borish, uning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish va shu asosda uzoq muddatli strategik qarorlar qabul qilish tavsiya etiladi.

6. Xalqaro raqobatbardoshlikni oshirish jarayonida marketing strategiyasi, brend imiji, mijozlar ishonchi va hamkorlik aloqalarini rivojlantirish ham muhim omil sifatida qaralishi lozim.

7. Mazkur yo'nalishda kelgusida alohida tarmoq yoki aniq korxonalar misolida amaliy tadqiqotlar olib borish ilmiy natijalarning yanada ishonchli bo'lishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdulkarimov B.A. va boshq. Korxonalar iqtisodiyoti. Darslik. Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.

2. Artikbayev U.A. Biznes qiymatini baholashning nazariy va amaliy jihatlari. Bitiruv malakaviy ishi. Toshkent Moliya instituti, 2017.

3. Fozilchayev Sh.Q., Xidirov N.G'. Investitsiya va lizing asoslari. O'quv qo'llanma. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018.

4. Imomov H.H. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. O'quv qo'llanma. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2010.

5. Kattakishiyev B., Mamayusupov I. Strategik menejment (praktikum). Toshkent, 2008.

6. Kayumov R.I., Xojimatov R.X. Investitsiyani tashkil etish va moliyalashtirish. Darslik. Toshkent: TDIU, 2010.

7. Malikov T.S., Olimjonov O.O. Moliya. Darslik. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.

8. Mamatov B.S., Xujamkulov D.Yu., Nurbekov O.Sh. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. Darslik. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2014.

9. Raximov M.Yu. Iqtisodiyot subyektlari moliyaviy holatining tahlili. O'quv qo'llanma. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2015.
10. Salimov A.A. Korporativ boshqaruv. O'quv qo'llanma. O'zbek tilida.
11. Sattorqulov O., Shoev O., Abduvoxidov A., Rasulov S. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. O'quv qo'llanma.
12. Suyunov D.X., Elmirzayev S.E. Korporativ boshqaruv. Toshkent: Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi, 2021.
13. Ulashev I.O., Atamuradov Sh.F. Korxonalar iqtisodiyoti va menejmenti. O'quv qo'llanma. Toshkent: Tafakkur Bo'ston.
14. Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Raxmanov Sh.I., Usmanova X.A. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. O'quv qo'llanma. Toshkent: Voris-nashriyat, 2014.
15. Yo'ldoshev N.Q., Adilova Z.J., Umarxodjayeva M.G., Kadirxodjayeva N.R. Xalqaro menejment. Darslik. Toshkent: Lesson Press, 2018.